

a terebélyes almafa nagyságú öreg som. Méretei: 6,40 m magasság, 8,0×7,5 m korona-átmérő (Faustmann-féle tükrös hypsométerrel mérve a magasságot), 3 m törzskerület 45 cm magasságban. A fatermetű sombokor a föld színe felett mintegy 35 cm magasságban sokfelé ágazik el. Az idős elágazások mellett közvetlenül a föld felszínéről előtörő 5—7 cm átmérőjű ifjabb elágazások találhatók. A fatermetű bokor alakja $\pm$ lapított gömbalak. Fő elágazásai az alsó elágazások felett 50—80 cm törzskerületűek. Az ágak általában hamvasszürkés színűek, görcsösek, helyenként egész nagy dudorokkal, s itt-ott barnás színeződéssel. A vastagabb ágakon néhol bekorhadó, szüette odú figyelhető meg. Az itt-ott visszaszáradó felső koronarészben 40—50 cm-es hosszú hajtások és az üdezőld levélszín tanúsítja az öreg som nagy vitalitását. Minden évben rendszeresen terem 6—8 véka gyümölcsöt (90—120 kg). Gyümölcsei skarlátvörösek, feltűnően nagyok, a *Cornus mas* L. *forma macrocarpa* Dipp.-nél jóval fejlettebbek, s kőmagvait attól elkülönbözteti még kihegyezett voltak. A somváltozatot *Cornus mas* L. f. *császlóiensis* Nyékes *nova forma* néven 1953-ban írtam le.

A császlói somot a Természetvédelmi Tanács védetté nyilvánította s arról a Kertészeti és Szőlészeti Főiskola Dísznövény és Dendrológiai Tanszékén Nádassy Mihály és Sipos Elek szemzéssel eredményesen oltványokat állított elő. Díszértékénél, edzettségénél és gyümölcseinek kítűnő ízeért, (savanykás-édes), valamint nagyságáért méltán érdemelné meg az elszaporítást. Az erdészetben kítűnően lehetne ipari somlé nyerésére ültetvényekben felhasználni, mivel legalább 40—50%-kal több somlé nyerhető ki belőle, mint a közönséges erdei somból.

IRODALOM

(1) *Priszter Szaniszló*: A húsos som (*Cornus mas* L.) terméseinek változatossága. Bot. Közl. XLIX. köt. 3—4 füz. 268—279. pp. 1962.

(2) *Nyékes István*: A császlói som. Budapest, 1953. A Kertészeti és Szőlészeti Főiskola Évkönyve. 169—173. o.

Oduínség

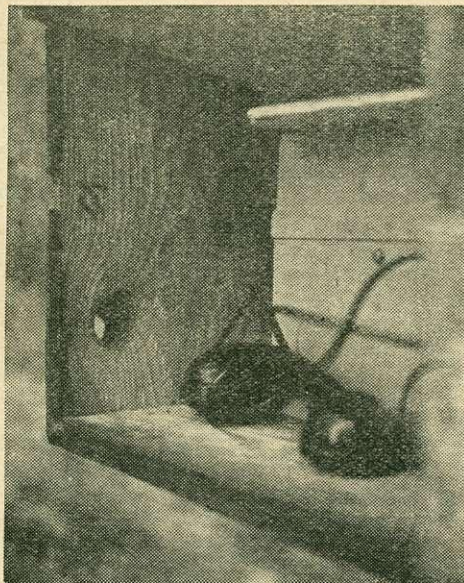
SZOUKUP ERVIN

A somogyi, kaszói erdő Bojszapajta elnevezésű részén, az erdőt feltáró erdeivasútnak van egy szolgálati telefonja, amely egy oszlopra szerelt faládikába van bezárva. A faládika déli oldaláról egy ággöcs kiszáradt és kiesett. Ezzel a kis „röpnylással” egy szabályszerű mesterséges madárodú képződött a telefont záró ládikából. Egyik napon azt vettük észre, hogy a nyíláson egy kék-cinke mohát hord be a ládába. Miután a ládát naponta többször kinyitják a telefon használata során, úgy gondoltuk nem lesz jó helyük a cinkeknek a költéshez, mert ez olyan zavarással — beszéddel, telefon-csörgetéssel — jár, amit azok úgysem viselnek el. Ezért a mohát kisépertük a ládából, de másnap reggelre a teljes mohakészletet a ládában találtuk. A cinke visszahordta. Másodszor is kisépertük, következő reggelre ismét visszahordták. Harmadszor is kisépertük a mohát, de amikor ismételten visszahordta a cinke, kezdtük méltányolni a kitartó szorgalmát és meghagytuk a mohát a telefon mellett, a láda sarkában. És a költéshez a fészek napról napra mind jobban épült, készült, hisz naponta többször is megfigyelhettük, ahányszor csak kinyitottuk a telefonszekrényke ajtaját. Amikor a fészek teljesen elkészült, finom puhára bélelte ki a cinke az erdőben talált nyúlászórral, őzszórral, elkezdte rakni a tojásait hetenként kettőt, hármat, mindaddig, amíg tíz darab nem lett. Minden egyes új tojást a fészek mélyére rejtett, azt teljesen betakarta szórral, mohával, hogy ne látsszon ki. Többször is megnéztük a tojásait, kézbe vettük, megszámláltuk és ugyanúgy visszarejtettük letakarva. Többször előfordult, hogy akkor tojt,

amikor a telefont használtuk. A kis cinke nem zavartatta magát, belapult a fészekbe, csak a kis fekete szemével pislogott sűrűn és tűrte, hogy felette a telefon zsinórjait matassák, csörgessék a telefont, kiabálva beszéljenek felette. A költés időszakában, amikor a táplálkozás miatt felváltva a hímekkel ül a tojó, a szekrény kinyitása után a hím minden esetben kirepült a fészekről, a közeli fára szállt, megvárta, amíg a szekrény mellől eltávoztak, és azután visszaszállt.

A tojó viszont mindig bent maradt a fészekben, nem hagyta el a tojásokat.

Mind a tíz tojás kikelt és tíz falánk kopasz cinke nyüzsgött a telefon mellett a fészekben, amelyet — ahogy növekedtek —, mind nagyobbra tágitottak, a mohát szétnyomták, hogy elférjenek benne.

A madárodúvá előlépett telefonházikó és a röpnylás képe

Körülbelül 5 naposak lehettek a fiókák, még csupaszok, amikor egyik — nem tudjuk, mi okból — megdőglött. A kis dőglött fiókát a cinkemama kidobta a fészekből és mi eltávolítottuk a ládából.

Bajunk akkor gyűlt meg velük, amikor már tollasok lettek, de még nem repültek ki. Amikor kinyitottuk a láda ajtaját, mind elkezdett szanaszét a ládában mozogni, felmászta a láda oldalára, vagy kiugráltak a földre. Sokszor úgy kellett mind a kilencet a földről összekapkodni, nehogy eltűnjenek az avarban. Ilyenkor, amíg nagy csipogás közben összeszedtük őket, a cinkepár a fa tetejéről hangos csivitelés közben izgult a fiókáiért.

Egy szép napon végleg elhagyták a fészket, kirepültek az életbe mind a kilencen.

Azt hiszem, ritkán van alkalom ilyen közvetlenül megfigyelni egy szakaszt egy madár életéből fészekrakásától a fiókák kirepüléséig. De tanulság az is, hogy minél több mesterséges madárodút telepítsünk, főleg ahol fiatal az erdő és öreg odvas fa nincsen, mert így tudjuk hasznos madarainkat védeni.